

МИСИЯТА НА ИЗКУСТВОТО ДА ПРИОБЩАВА И ТОЛЕРИРА ЕТНИЧЕСКИТЕ РАЗЛИЧИЯ

Надежда Колева

*учител по изобразително изкуство и технологии
СУ „Неофит Рилски“, град Твърдица, област Сливен*

Една от ролите на съвременното училище е да даде право на всяко дете на достъп до образование. А децата са предвестниците на бъдещето, те са онези, които ще променят света. Нашата роля, като родители и учители, е да бъдем съзнателни и отговорни във възпитателните и образователни процеси. Не можем да разглеждаме децата като еднакво равни – всяко дете идва с различни възможности и от различно семейство, с етнически, религиозни, социални и културни различия. Тук трябва да спомена голямата роля на изкуството в мисията да приобщава и толерира етническите и социалните възможности и различия на учениците. Децата от малцинствата, носят у себе си колорита, темперамента и културата на етноса си. И ако техният речников запас е по-беден, то те търсят друг изказ на своите емоции, впечатления и желания, като отражение на вътрешния им свят. А това осъществяват благодарение на изкуството.

Твърдица е сравнително малък град, в който живеят и работят около 5 хиляди души. Разположен е в сърцето на Стара планина с красиви и благодатни гори, от които все още има какво да се сече, и с какво да се препитава населението. Други поминъци на града ни са текстилната промишленост, земеделието и животновъдството, където професионално се реализират една малка част от ромите. Най-голямата част от ромското население нямат завършен дори и начален етап на основно образование – те са неграмотни или полуграмотни. Около 50% завършват прогимназиален етап на основно образование заради шофьорските книжки и едва 5% завършват средно образование.

На територията на града има само едно училище – СУ „Неофит Рилски“, в което се обучават за 2016/2017 г. 780 деца и ученици от I до XII с две подготвителни групи, 31 непрофилирани паралелки и една професионална паралелка по „Производство на текстил, облекло и кожени изделия“. Има добре оборудвани кабинети по ИТ, в повечето от класните стаи са поставени монитори или интерактивни дъски, за представяне на презентации и електронни уроци и нова база за спортна подготовка по футбол. Организиран са различни извънкласни дейности по волейбол, шахмат, театрално майсторство, клуб за училищно самоуправление, предприемачество,

миналата година се откри и клуб „Млади възрожденци“. От тази година по проект “Твоят час“ в училище се развиват и различни други дейности, с които са обхванати по-голяма част от децата със затруднения или такива с изяви заложи. Училището ни е средишно за учениците от I–VIII клас, е осигурена целодневна организация на учебния ден.

От позицията на гражданин, родител и учител мога да кажа, че моята практика в процеса на приобщаване на децата от етническите малцинства започна първо като родител. Защото преди да стана учител, станах майка, а примерът на родителя е много важен в процеса за създаване на връзките между децата. Моите синове играеха и учеха с децата на ромите от нашия град. За това си дадох сметка, че като родител, като човек от обществото, имам задача да намеря път и подход до родителите-роми. Ние сме в едно общество и независимо от етническите, социални и културни фактори, сме еднакво отговорни за процеса на обучение и възпитание на децата. Организирахме неформални срещи с родителите, където намирахме общи проблеми и теми свързани с децата ни: „на кафе“, заедно направихме очарователно тържество със семейни игри за Коледа, заедно заведохме децата си на екскурзия, заедно ги изпратихме на училище. ЗАЕДНО, защото това е моята нагласа, като човек от гражданското общество, родител и учител. И преди да започна да разказвам за практиката си като учител по пътя на интеграцията искам да вметна една мисъл, която скоро четох в книгата на Елиф Шафак: „Любов“. А тя е, че противоречията между хората и войните между народите се зараждат тогава, когато не говорим на един език – на разбирателство, толерантност и любов към ближния.

Векове наред българския народ също се бори с дискриминацията, която му оказват другите народи наричайки ни варвари езичници и какви ли още не, правейки така, че да се срамуваме от произхода си. Започнахме да „обогатяваме“ езика си с думи, чиито корени са от съвременния английски, латински и по-скоро гръцки език. А идентичността на всеки един от нас е важна, тя е корена, от който всумкуваме жизненост, за да я предадем на децата си. И ако ние българите, не сме намерили начин да разберем другите, различните етноси, то не сме разбрали и себе си. И така както унижително подчиняваме езика си, ние губим и част от идентичността си. Може би след години на асимилация между народите, езикът и определението „етнос“ ще се размият. А тогава какъв ще бъде вкусът и цветът на света! Днешната

му красота и пъстрота се дължи именно на малките народи, с тяхната самобитност.

Практиката ми като учител е сравнително кратка. Завършила съм ПК „Св. Иван Рилски“, град Дупница към ТУ-София специалност „ИИ и технологии“. Започнах работа през 2014 г. в СУ „Неофит Рилски“, град Твърдица. За трета година съм учител, и въпреки малкия си трудов стаж, заедно с учениците, успяхме да участваме в различни мероприятия, изложби и малки проекти. Ако трябва да дам определение на своята практика, мога да я нарека по следния начин: **„Мисията на изкуството е да приобщава и толерира нашите различия“**. А периодът на продължителност е до тогава, докато имам сили, възможности и намеря последователи на тази идея. Изкуството и технологиите имат широк ресурс от методи и похвати, с които да участват в процеса на приобщаване. Важна роля в това начинание играе и средата, като метод за осъществяването му.

Целите и задачите на образованието е, не да унифицира възможностите на всички деца, а да създаде възможности за развитие на индивидуалните качества на подрастващите. Училището е една от формите, в която може да се развие една адекватна културно-образователна среда. А изкуството е метод за осъществяване на психичното, културно и социално развитие на всеки индивид. Разбира се предметът трябва да бъде интересен, достъпен да отговаря на потребностите и интересите на учениците. И в същото време да създава нови духовни и материални ценности. В крайна сметка този процес, който се осъществява чрез изкуството да носи удовлетворение и радост на подрастващите. Така с постигането на емоционални връзки в учебният процес, приобщаването на децата, става по-лесно.

Образователните области, в които работя са изобразителното изкуство и технологиите (самите предмети са с широки и устойчиви междупредметни връзки) в паралелки от V-IX клас. До тази година не съм участвала в проекти и извън класни дейности, които да са заложили в учебната програма, защото това бяха конкурси и състезания на общинско, регионално и национално ниво. Информация за тях ми беше предоставена от директора на училището.

През 2014/2015 г. участвахме в следните мероприятия:

- „Ден без автомобилен дим“;
- „Да спрем агресията в училище“;

- „Коледна изложба” – към община Твърдица;
- Национална изложба: „Да преборим злото, да бъдем по-добри”;
- Национална изложба: „Човекът и космоса”-гр.София;
- Национална изложба: „Светлинните технологии”, гр.Котел;
- Техническа изложба в края на учебната година „Млад техник”;
- Участие в патронния празник на училището „Модерен танц” и Изложба Реализиране на „Екокът” –VII клас.

През 2015/2016

- Участие в изложби:
 - „Да спрем агресията в училище“;”Есенна изложба”
 - Коледна изложба –картички, изработка на свещници от тесто, картини и сувенири;
 - Регионална изложба –„Коледна приказка” и „Коледна картичка”, гр.Сливен;
 - Национална изложба: „Пролет Върху листа”, гр.Кюстендил;
 - Национален пленер за детска рисунка ”Огледален свят”
 - Изложба на училищно творчество по случай празника на училището;
 - Участие с „Модерен танц”:
 - в празника на ромите ;
 - празника на училището;
 - 24 май
 - Реализиране на „Театър на сенките” за празника на училището
- Новата учебна година 2016/2017 г. стартирахме с участието в:
- изложба посветена на празника на града.
- Същевременно с това се проведе и „Седмица на четенето” и „Ден на детската приказка” с рисунки на асфалт.
- Изложба и изложение в седмицата на мобилността „Ден безавтомобилен дим”.
- Повечето от учениците, участващи в тези мероприятия и изложби получиха грамоти за участие и предметни награди, а някои от тях бяха наградени с първи места.

Като цяло мога да разделя работата си в училище на две части. Първата е работа с учениците по образователните предмети и в различни форми на изкуството, като танци и малки етюди („Театъра на сенките” или „Силата на буквите и закодираното послание на Константин-Кирил Философ”).

Групите, с които работя са смесени. Включва ученици с различен етнос, пол и възраст, застрашени от отпадане или растат в неравностойно положение и такива с открити таланти и заложби. Целта ми е да итегрирам тези деца, за да им дам възможност да успеят.

И втората част от работата ми е, като класен ръководител в моя VI „б”, в който 90% от учениците се самоопределят като роми.

Общото между тези дейности е приобщаване на учениците към училище и създаване на адекватна културно-образователна среда, така че училището да стане по-привлекателно място за подрастващите. Целта ми е да науча децата да работят заедно в едно общо, да разменят мисли и знания, като уважават ближния си.

Друга моя цел е разширяване на възприятията, надграждане, развитие на базисните сетива и формиране на нови умения, като възможност за опознаване на света, като връзка с другите и развитие на качества на толерантност, съпричастност и емпатия.

Много често агресията у децата, апатията и други поведенчески проблеми, са свързани с тяхната невъзможност да отговорят адекватно на външния свят. Той невинаги е дружелюбен към тях. Но повечето деца отговарят с първичният си инстинкт за самосъхранение, защото така могат и така е по-лесно.

И в процеса на работа разбрах за децата от етническите малцинства следното:

- те владеят добре майчиния език и изпитват затруднения при писане и използване на официалната реч;
- трудно е, когато майката и бащата са неграмотни, да ограмотяваш детето;
- ниският социален статус, който е резултат от тази неграмотност, ги прави агресивни;
- приемат образованието не като приоритет, а като даденост;
- трудно е да работиш с дете, което няма потребност и нагласа. А потребностите на всеки индивид се възпитават, те очертават неговата готовност за работа. Едно дете,

което има мотивация, по-лесно прескача бариерата на лингвистични, обучителни и възпитателни затруднения. Усилията са огромни, но не и безрезултатни:

- не може да изолираме децата от негативната среда, следователно трябва да я променим;

- отпадат рано от училище, а последиците са ясни. Раждат се нови и нови поколения, които са част от обществото, но и проблем на същото.

Преди година станах класна на V„б”клас. Сега мога да разкажа за всяко дете по отделно. Заех се с трудната задача да помагам на тези деца. Организирах срещи с родители, които молих за съдействие и подкрепа в обучителния и възпитателен процес на децата. Говорих постоянно, колко е важно образованието за учениците и без наша помощ, децата ще се загубят по своя път и ще последват съдбата на много други. В диалозите с тях често използвам определението „нашите деца” като искам да им вменя общата отговорност и цел.

Насърчавах родителите да купуват книги, да създават една малка библиотека в домовете си. Разговорите ми имаха резултат.

Казват, че вторият език се усъвършенства, когато започнем да мислим на него.

Затова в часовете на класа често четем приказки или им разказвам такава. Тези деца са лишени от приказката у дома, слушат с интерес и понякога се случва да питат за някоя дума, която не им е ясна. След това провеждаме свободна беседа, а те разказват впечатленията си. В края на часа тези деца стават други виждам го в очите, в усмивките и поведението им – те са щастливи. А за мен остава една удовлетвореност и радост, че им помагам.

Организирах и срещи с училищния психолог, в които се проведеха интересни ролеви игри. Работихме върху емоциите и поведенческите проблеми. Често езиковата бариера се оказва един от факторите за проява на агресия, друго явление, разбира се, е и средата.

Но тези деца са като всички останали, те също мечтаят, те искат да бъдат като другите. А ние, като учители, сме длъжни да ги подкрепяме и да спрем влиянието на този омагьосан кръг. Езиковата бариера ги прави различни, както и други етно-психологични фактори, те са личности, които имат право на бъдеще.

В края на учебната година проведох ролева игра - всяко дете трябваше да сподели коя е професията, която би предпочело и защо. Някои от децата подхождаха с известна несигурност, други търсеха точната думичка, за да отговорят и разкажат за професията, която харесват. А трети бяха сигурни в това, какви искат да бъдат. Заключение от тази игра е, че те осъзнават отговорността и важността на професионалната реализация.

Често мотивирам децата и с други вербални подходи като давам за пример за роми, които са успели като лекари, учители адвокати и са се наложили като достойни и уважавани личности в обществото. Като проф. Ал. Чирков; Бисер Петров – млад и известен журналист; Венцислав Такев – цигулар; моята приятелка и съквартирантка през студентските ми години Здравка Йоргова от Велинград, която днес пътува по целият свят и работи по международните проблеми на ромите.

Заедно с децата създадохме танцова формация за участие, в която бяха поставени критерии: без отсъствия, лоши оценки и лошо поведение. А музиката беше на български. Често в паузите за почивка имах възможност да контактувам с децата. Понеже не бяхме в класната стая, разговорите бяха непринудени. Говорих ме си по различни теми, като музика, спорт, отношения между приятели и връстници, разменяхме мнения по проблема с агресията и затрудненията им в учебния процес. В края на нашата подготовка, родителите също взеха участие като помогнаха с ушиването на реквизита за танца. Така успешно реализирахме проекта, като участвахме в различни прояви и празници.

Насърчавам участията на децата в изложби и мероприятия.

С гордост мога да заявя, че повечето от децата се трудят и успяват. Да! Може да не са най-грамотните, може да не станат лекари и адвокати, но те ще са онази, които ще променят настоящето и ще дадат по-добро бъдеще на децата си. Те няма да се срамуват, както сега се срамуват техните родители, че не могат да четат и пишат.

Интеграцията е бавен и труден процес, подложен на различни социални, етническо-психологични фактори, но не и нереален - изисква се системност и търпение за осъществяването му. А ние учителите трябва да имаме волята и силата да го направим.

Децата от малцинствените етноси са различни, те търсят друго внимание, търсят опората на учителя като на приятел, който да разбира и уважава техните потребности и етнически различия.

Едва ли има такива очи, преливащи от радост като на Елисавета от моя клас, когато получи втора награда от регионалната изложба за коледна картичка, или като на Руси, който присъства на пленер организиран в гр. Сливен. Може би като на всички онези деца, на които отдавам времето и вниманието си. В тези очи има толкова топлина и признателност за това, че някой вярва в тях и насърчава заложбите им.

Сега, когато направя равносметка за изминалите три години практика като учител, знам, че съм успявам да променя нечия нагласа и нечие бъдеще. Но радостта ми ще бъде още по-голяма, ако след време разкажа на следващите ми класове за детето, което стоеше пред мен и искрено искаше да стане художник; и за новоизлюпилия се адвокат, който обичаше уроците по история и български език; за новата учителка в предучилищната група и нейните разкази, които старателно пишеше; за полицаия, който обичаше да импровизира; и полицайката, която вечно се бореше с неправдата. Сега това са само мечти, които си имат имена. За мен ще бъде радост и гордост, ако станат реалност. Защото пътят към успеха е неравен и труден, често се отказваме от мечтите си, защото ни е страх да си представим, че може да успеем, като се питаме: до къде можем да стигнем, и как ще продължим. Училището и учителите не ни учат на всичко, но ни дава достатъчно, ако искаме се реализираме.

Пример за това е и моята практика. **Когато започнах работа в училище, аз мислех, че влизам в една добре смазана система**, която върви по релси и трудно може да се излезе от нея. Мислех, че ще застана пред децата, както през студентската си практика - подготвих уроците си с увод, изложение, заключение и задачи за часа. Но очакванията ми бяха почти разрушени. Пред мен стояха и едни други деца. Като учител по изобразително изкуство и труд и техника в началото ми беше трудно да ги мотивирам и насоча към учебния процес. Но сега е различно – още с влизането в кабинета, те знаят, че ще работят и изпитват удоволствие от работата. Винаги питат: „Днес какво ще правим? Какво ще рисуваме?“. Очакват с нетърпение да преминем в практическата част на уроците, за да дадат израз на емоции, да покажат умения и разбира се, някой, който да ги похвали, насърчи и поощри действията им. Те са изключително емоционални и обичливи. Наказанията не са коректив за поведението им, но похвалите и любовта на учителя, могат да направят чудеса.

Едва ли мога да дам за пример своята практика като учител, защото съм сигурна, че всеки, призван в тази професия, търси пътя и метода за достигане до учениците. Отдаваме енергия и сила, с която ако бяхме строители можеше да построим небостъргачи. Но ние сме учители и създаваме личности, които да са готови да построят своето бъдеще.

Съществува един закон, че ако в една затворена система влезе чужд обект, и после излезе, то нито системата, нито обектът, остават същите.

Ако приемем, че децата от малцинствените етноси са тази система, учителите са обектът, то можем да заключим, че както учениците откликват с възприемчивост, така и ние, хората, които се грижим за тях, за обучението и възпитанието, също се променяме. Ставаме по-толерантни и търпеливи. Всяка стъпка напред на учениците, ни прави и по-уверени в работата.

*Изготвил: Надежда Колева –
учител по изобразително
изкуство и технологии*

СРЕДНО УЧИЛИЩЕ „НЕОФИТ РИЛСКИ“
УЛ. „КНЯЗ БОРИС – 1“ № 99А, ГР.ТВЪРДИЦА, ОБЛ.СЛИВЕН
Директор тел./факс 0454/4-25-82 , канцелария тел. 0454/4-25-83 , e-mail
:sounr_tvardica@mail.bg
Телефон за връзка:0893560758 / 0886 054755, e-mail: nad_koleva2010@abv.bg